

Kun haaveista tehdään totta

CUATRON SYNTY

Leppävirran vanhassa meijerissä, Savon perukoilla, sai päivänvalon taatusti kansainvälinen puertoricolainen cuatro. Eksoottisen soittimen piirustukset ovat syntyneet USA:ssa puertoricolaisen maahanmuuttajan rakkaudesta kansanmusiikkiinsa. Harvinainen soitin sai elämänsä ja sielunsa suomalaisen soitinrakennustaidon hedelmänä, soitinrakentaja Jyrki Pölkin käsissä.

Soittimen kuusiset kansilaudat on kaadettu suomalaisille rakkaiden von Wrightin lintumaalariveljesten aikoinaan omistamista metsistä, Haminalahden kartanon mailta. Cuatron sivut ja pohja on saanut ryhtinsä cedro-puusta, joka seilasi kansainvälisenä solidaarisuustyönä Nicaraguasta rahtilaivan ruumassa Suomeen. Soittimen pää ja talli on syntynyt Brasilian ruusu-puusta ja otelauta on veistetty tummasta ebenpuusta. Rosetteaukkoa reunustava helmiäinen on taas hioutunut simpukoissa maailman merien pohjassa.

*U*sein on niin, että kummalliset tarinat saavat alkunsa haaveista. Näin kävi nytkin: tämän kaunottaren, "Cuatro modernon", tarinan saattoi alkuunsa vaatimaton haave. Haave oli soittaa ja sovittaa suomalaista kansanmusiikkia hieman heleämmin, hieman totutusta poiketen. – Siitä on yli kymmenen vuotta aikaa. Halusin löytää erääseen kansanlauluun uuden soinnin. Portugalilainen musiikki ja fado olivat entuudestaan tuttuja ja siksi lähdin etsimään siitä suunnasta, muistelee cuatron tyytyväinen rakennuttaja ja soittaja Jukka Hynninen.

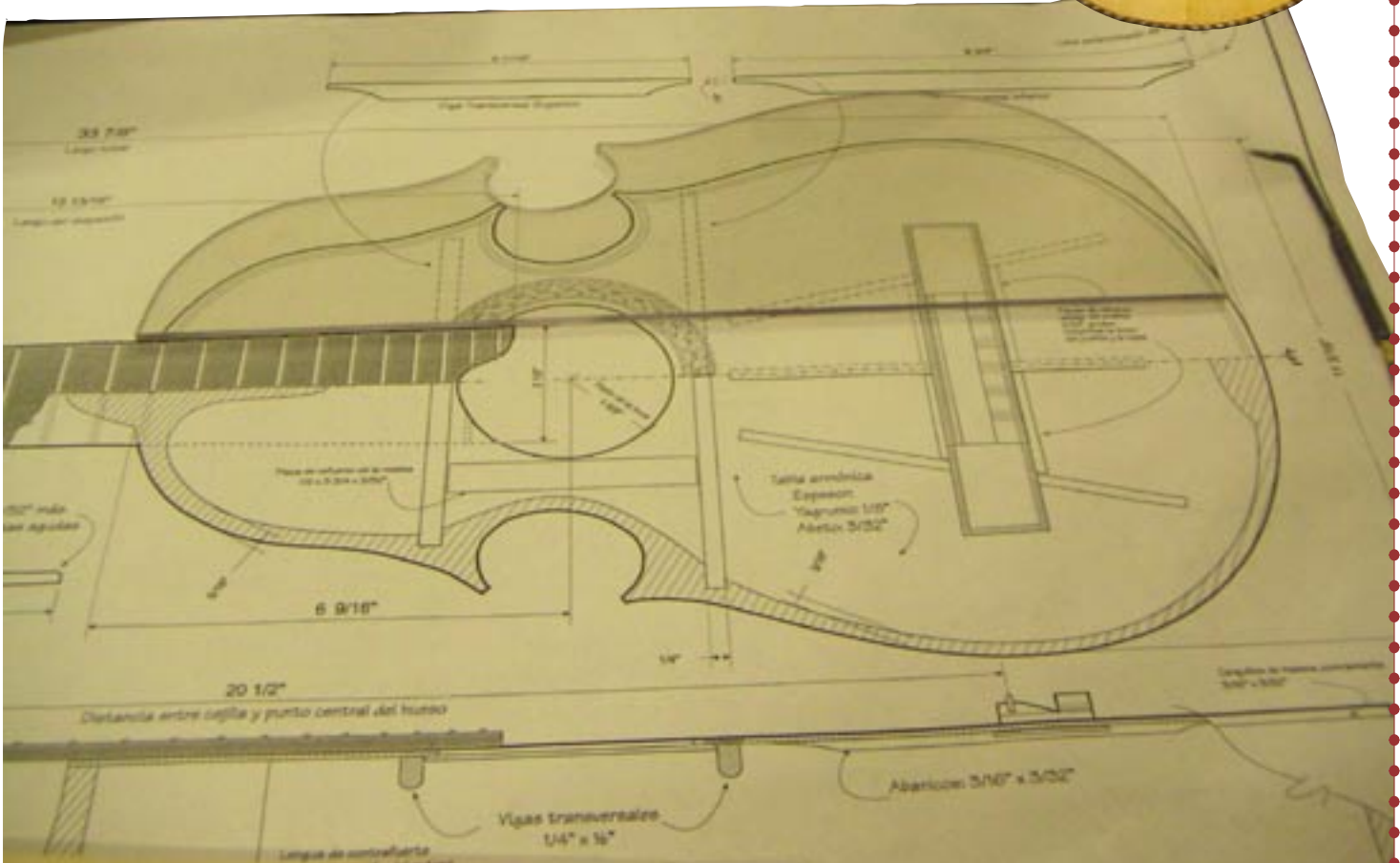
Jukan monet musiikilliset tutkimusmatkat internetissä alkoivat vähitellen tuottaa tulosta.

Löytyi Massachusettsissa vaikuttava puertoricolaissyntyinen kitaranrakentaja William Cumpiano.

– Kirjoitin herra Cumpianolle ja kävi ilmi että siellä oltiin valmistelemassa piirustuksia puertoricolaisen cuatron rakentamiseksi. Hän lupasi että ne tulisivat aikanaan myös nettiin. Sitten vierähti vuosi ja jonkin matkaa seuraavaakin, mutta lopulta piirustukset valmistuivat.

Kuva: Risto Vainio

Kuva: Soitinrakentajat Amf

Cumpiano & puertoricolainen kansanmusiikki

William Cumpiano, kahdeksan vuotta Yhdysvalloissa asunut puertoricolaissyntyinen soitinrakentaja, halusi elvyttää omaa kansanmusiikkiaan, jonka ydintä edustaa cuatro-soitin.

Cumpiano puertoricolaisine ystävineen on lähtenyt taltioimaan ja elvyttämään kansallista soitinrakennustaitoa projektissa ”El Proyecto del Cuatro”. Paitsi cuatron rakennustaidon elvyttämistä, on se ollut matka oman kulttuuri-identiteetin löytämiseen.

Skottien säkkipillin tavoin cuatro on puertoricolaisille kansallinen symboli. Sitä suurempi lienee sen merkitys, kun ajatellaan kuusimiljoonaisen kansan historian olevan täynnä kolonialismia ja köyhyyttä. Cumpianon mukaan cuatron historia ulottuu aina 1600-luvulle saakka. Soitinta on käytetty sekä maallisten ilojen että kirkollisen musiikin säestykseen. Musiikki merkitseekin puertoricolaisille kansallista muistia.

Soittimen kautta pyritään säilyttämään Puerto Ricon musiikkiperinnölle tyypillinen *décima* (kymmensäkeisyys), johon perinteinen ja paljolti nykyinenkin kansanmusiikki perustuu.

Yli kymmenen vuotta työskennellyt projekti on taltioinnut soitinrakennuksen saloja ja tehnyt mahdolliseksi rakennuspiirustusten tilaamisen vaikkapa Suomeen. Lisäksi on kirjattu eläväksi historiaksi myös soittajien ja kappaleiden historiaa. Projektin hedelminä voi kuulla esimerkiksi 1913 syntynyttä mestaria: soittajaa ja soitinrakentajaa Roque Navarroa muun muassa siitä miten ikuisesti kestävä termiittivapaa soitinrakennuspuu valitaan: puu kaadetaan puolen kuun aikaan, kun kuu on kääntynyt laskuun, puu kuivataan kohtisuoraan, näin päästään eroon kosteudesta ja puu kuivuu hitaasti. Navarron ja muutamien muiden cuatron soittajien näytteitä on niin ikään tallennettu kuultavaksi. (www.cuatro-pr.org)

Toisella puolella maapalloa, Suomessa, tarvittiin samanlainen rakkaus kansanmusiikkiin ja taito soitinrakentamiseen. Cumpianon projektissa synnytyt piirustukset matkasivat Yhdysvalloista Tampereen Pispalaan.

– Otin yhteyttä Jyrki Pölkkiin, soitinrakentajaan, joka oli rakentanut minulle metallikielisen kitaran jo 70-luvulla. ”Leppävirtalainen cuatro moderno kyllä syntyy” oli soitinrakentajan lupaus, kertoo Jukka Hynninen.

Soitinrakentaja Jyrki Pölkki ja soittaja Jukka Hynninen neuvottelemassa piirustusten äärellä marraskuussa 2004.

Fysiikkaa ja mystiikkaa

Niinpä cuatron piirustukset jatkoivat matkaansa Tampereelta Leppävirralle, jossa Soitinrakentajat AmF:n pajassa, sokkeloisessa vanhassa meijerissä alkoi cuatron fyysinen synty.

Rakennuspiirustuksia ja ääninäytteitä tutkimalla sekä 30 vuoden ja yli sadan klassisen kitaran rakennuskokemusta hyödyntäen Jyrki Pölkki alkoi muovata cedro-puusta soitinta.

– Cuatro on oudompi soitin ja selvitystyölle on pitänyt varata aikaa. Olen äänenrakentaja ja olennaista rakentamisessa on soittimen ihanne ja käyttötapa, selvittää Pölkki.

Rakentajan täytyy tietää mikä on soittajan ideaali soittimen käytössä. – Missä määrin sitä käytetään rytmisenä soittimena ja minkä verran kaikkien soitinujen käyttöön? kysyy Pölkki ja jatkaa pohdintaansa.

– ...kaikki energia voi olla alukkeessa ... sellainen, jossa ei ole niin kova aluke, voi soida pitempäänkin ja voisi olla sävyiltään laulavampi...

– Korva on todella tarkka ja on suuri ero onko äänen syttymisnopeus 1/40 sekuntia vai 1/500 sekuntia. Äänen syttymisnopeus rakennetaan ainevahvuuksilla, palkkien tyyllillä, otelaudan muotoilulla, luettelee Pölkki.

– Soittimen koppa muokkaa äänen. Kielestä tuleva värähtely siirtyy puosiin ja sitten muuttuu ilmaääneksi. Olennaista on mihin sijoitetaan tietty määrä energiaa.

– Vaikka fysiikan lait säätelevät soittimen rakentamista, jää rakentamiseen aivan riittävä määrä mystiikkaa ja romantiikkaa... ja intuitiota, tiivistää Pölkki rakentamisen teoriaa ja filosofiaa.

Solidaarisuutta ja kansallista otetta

Jyrki Pölkin rakennusprojektien listaan kuuluu soittimien lisäksi muutakin filosofiaa ja käytäntöä. Tasa-arvoisen kaupan edistäminen ja maineikkaan Estelle-laivan kunnostaminen purjehduskelpoiseksi oli useiden vuosien urakka. Siksi ei ole sattumaa, että leppävirralaisen "cuatro modernon" kyljissä on hyvinkin erityisellä tavalla kansainvälisyyttä ja solidaarisuutta.

Soittimen kaunis cedro-puu on aikanaan seilannut Suomeen Nicaraguasta. 1980-luvun alussa suomalainen kehitysyhteistyöprojekti auttoi nicaragualaisia ostamalla pyörremyrskykaatoja, jotka rahdattiin Suomeen puunjalostusteollisuuden käyttöön. Koska suomalaiset sahat eivät välittäneet vastaanottaa "vähäistä" määrää puuta, päättyi laivakontillinen solidaarisuuspuuta suomalaisten soitinrakentajien raaka-aineeksi Leppävirralle.

Cuatron kansainvälisyyden ja solidaarisuuden sitoo kuusiinsa perisuomalainen kuusipuu.

Kuva: Paula Hinnala

Kansipuun valinnassa Pölkin käsissä oleva laadukas saksalainen kuusipuu saa tällä kertaa väistyä. Itse kaadettu ikikuusi von Wrightin maalariveljesten mailta valitaan leppävirralaisen cuatron kansipuuksi.

– Kansilautoihin käytin aikaisemmin saksalaista kuusta, joka on parhaimmillaan 5–15 vuotta vanha kaato. Tähän tulevan kuusen olen itse kaatanut ja tarkistanut. Se on kolme vuotta vanha kaato ja puu on yli-ikäisestä kuusimetsästä Keskeisen Korvalammen luota Haminalahdesta. Puut ovat noin 120–140-vuotiaita, selvittää Jyrki Pölkki valintaansa.

Metsähoidollisilta toimenpiteiltä säästynyt kuusipuumetsä kuuluu maihin, jotka Ruotsin kuningas aikoinaan läänitti von Wrighteille ja joilla maalariveljekset ikuistivat lintuja ja maisemia suomalaisiksi ikoneiksi ja kansallisaarteiksi.

Vuodesta 1910 alkaen Haminalahden kartano maineen siirtyi Pölkin nykyisen vaimon suvulle ja näin yli-ikäinen kuusimetsä saa jalostua soitinrakentajan käsissä.

Kuva: Paula Hihnala

Soittimen kansilautaa kiertävä koristenauha luo oman ilmeensä. Soittimelle ei haeta prameutta ja siksi väreiltään maltillinen koivupunos täyttää tehtävänsä.

Tuhansia soittimia käsityönä

Jyrki Pölkki työskentelee kuuden muun soitinrakentajan kanssa Soitinrakentajat AmF:ssä. Leppävirran pajasta on lähtenyt 25 000 kanteletta maailmalle, Suomeen ja ulkomaille. Yli 20 vuoden kuluessa kanteeleesta on elpynyt käyttösoitin ja suomalaiset musiikkileikkikoulut ulkomailla ovat merkittävä asiakas.

Samalla tavalla kuin cuatro on ollut rahvaansoitin Puerto Ricossa, on kantele ollut meilläkin kansansoitin aina 1800-luvun lopulle saakka selvittää Jyrki Pölkki.

– Cumpianon cuatro-projekti on kadehdittava hanke. Samalla tavalla kunnollisia kanteleen piirustuksia pitäisi olla netissä saatavilla japanilaisille ja amerikkalaisille.

Soitinrakentamisen lisäksi Pölkki ehtii myös opettaa musiikin ja soitinten akustiikkaa Ikaalisissa alan oppilaitoksessa.
(www.soitinrakentajatamf.fi)

Tammikuussa 2005 Cuatron muoto on siirtynyt rakennepiirustuksista puuhun. Klassiseen kitaran rakentamiseen verrattuna cuatron erityisyys on, että reunat ja otelauta rakennetaan yhtenäisestä puusta. Cedro-puu on koverretu ja hiottu, vieressä odottaa kuusipuinen kansiosa. Nicaragualainen tuulenskaato, kansainvälinen solidaarisuusliike ja suomalainen ikikuusi materialisoituu soittimeksi.

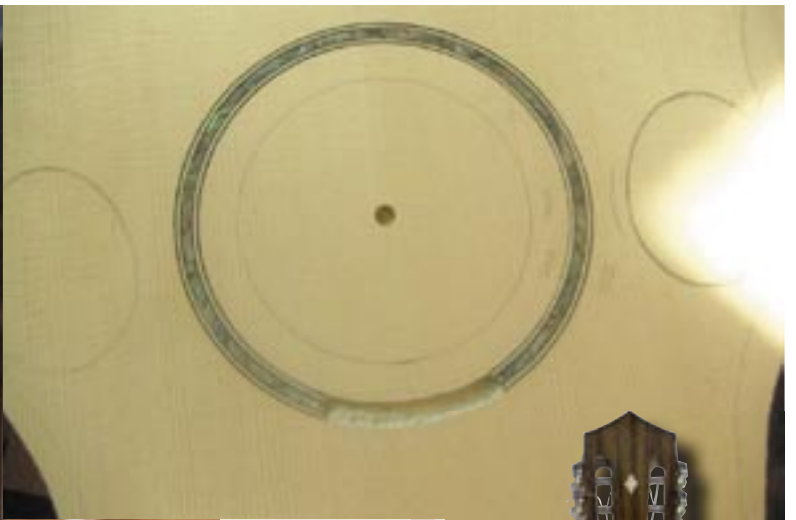

Kuva: Soitinrakentajat AmF

Kuva: Paula Hihnala

Kuva: Paula Hihnala

Helmiäiskuvio istutetaan cuatron rosetteaukkoon ennen kuin kansilauta leikataan lopulliseen muotoonsa ja liimataan.

Kuva: Risto Vainio

Viisikuoroinen

cuatro-kaunotar sai viimeisen silauksensa syksyllä 2005. Monet haaveet, käsityön kunnioitus ja soitinrakennustaito synnyttivät savolais-puertoricolaisen cuatron. Toteutuiko tilaajan unelma? Heleän leppävirtalaisen cuatro modernon äänen voi nyt löytää kehtolaulusta Marjatan laulu, monista laulelmista kuten Matkalla-kappaleesta, kertoo tyytyväinen Jukka Hynninen. (www.laulumies.com)

Kuva: Risto Vainio

Cuatron cedro-puu ja kannen kuusi saavat pintaansa kevyen käsittelyn, jossa shellakka-kiillotus hierotaan tullolla pintaan. Käsittely on työläs, mutta pintakäsittelyn tulee olla kevyt.

– Pintakäsittelyllä tarvellaan helposti äänen heleys, perustelee Jyrki Pölkki.